

Jubileusz Profesora Michała Łesiowa

****

Siedemdziesiątą rocznicę urodzin obchodzi znany i ceniony w świecie sławistycznym językoznawca Profesor Michał Łesiów, autor ponad 600 publikacji z zakresu historii, dialektologii i onomastyki języka ukraińskiego, a także polsko-ukraińskich związków językowych. Działalność naukowa, dydaktyczna i społeczna Profesora od 42 lat związana jest ściśle z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Jego związki z Lublinem i Lubelszczyzną są jednak dłuższe, ponieważ tu studiował i jako student polonistyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego włączył się do badań nad gwarami polskimi i ukraińskimi Lubelszczyzny

Jubileusz Profesora Michał Łesiowa skłania do retrospekcji. Nie jest jednak łatwo pisać o Uczonym o tak bogatym dorobku naukowym, o Jego wielokierunkowej działalności. Jeszcze trudniej jest pisać o swoim Nauczycielu.

Profesor Michał Łesiów urodził się 3 maja 1928 roku we wsi Huta Stara w ówczesnym województwie tarnopolskim. Tam spędził dzieciństwo i wczesną młodość, tam też uczęszczał do szkoły podstawowej. W rodzinnej wsi spędził trudne lata okupacji rosyjskiej i niemieckiej. Jako siedemnastoletni chłopiec przeżył głęboko tragedię rodzinną. W przededniu zakończenia II wojny światowej zginął na froncie Jego ojciec. W rok później opuścił wraz z matką i rodzeństwem swoje rodzinne strony i osiedlił się we wsi Zielin

pod Szczecinem. W 1950 roku ukończył w Gorzowie Wielkopolskim szkołę średnią, a następnie rozpoczął studia polonistyczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Uczestniczył w seminarium magisterskim Profesora Tadeusza Brajerskiego, przygotowując pod jego kierunkiem rozprawę magisterską nt. *Gwara mieszkańców wsi Stara Huta w byłym powiecie buczackim*.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów Mgr Michał Łesiów pracował jako stażysta w Instytucie Językoznawstwa PAN w Krakowie, prowadzącym wówczas prace nad *Atlasem i Słownikiem gwar polskich* pod kierunkiem Profesora Kazimierza Nitscha. W 1956 roku powraca do Lublina, gdzie podejmuje pracę w Katedrze Języka Polskiego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, kierowanej wówczas przez Profesora Leona Kaczmarka. Obok działalności dydaktycznej bierze także aktywny udział w eksploracji materiału gwarowego i toponomastycznego na terenie byłego województwa lubelskiego.

W 1960 roku Jubilat odbywa roczny staż naukowy na Uniwersytecie Tarasa Szewczenki w Kijowie. Korzystając z tamtejszych bogatych zbiorów bibliotecznych, prowadzi badania nad historią języka ukraińskiego. W dwa lata później uzyskuje na Uniwersytecie Warszawskim doktorat na podstawie rozprawy *Język dramatów zachodnioukraińskich XVII — pocz. XVIII wieku*, która została przygotowana pod kierunkiem Profesora Leona Kaczmarka.

Dr Michał Łesiów harmonijnie łączył pracę naukową z pracą dydaktyczną i organizacyjną. Po utworzeniu w 1963 roku sekcji filologii rosyjskiej zostaje przeniesiony służbowo do Zakładu Filologii Rosyjskiej jako jeden z jej organizatorów i jednocześnie wykładowca w zakresie językoznawstwa rosyjskiego. Na szczególne podkreślenie zasługuje wysiłek włożony w tworzenie życia naukowego i dydaktycznego nowej specjalności, troska o dobór i rozwój kadr, o funkcjonowanie biblioteki zakładowej.

W 1969 roku Dr Michał Łesiów został powołany na stanowisko docenta etatowego. W rok później objął funkcję kierownika Zakładu Filologii Rosyjskiej UMCS.

Zwiększone obowiązki dydaktyczne i organizacyjne nie osłabiły tempa pracy naukowej Docenta Michała Łesiowa. Kontynuuje badania nad gwarami ukraińskimi Lubelszczyzny, jak również podejmuje próby opisu gwar ukraińskich na terenie całej Polski. Po raz pierwszy z tą dziedziną językoznawstwa zetknął się w końcu lat pięćdziesiątych, gdy na zlecenie Komisji do Spraw Nazewniczych przy Radzie Ministrów uczestniczył w dokumentacji nazw terenowych między Bugiem a Wisłą. Te doświadczenia toponomastyczne i pogłębione studia teoretyczne zaowocowały w postaci rozprawy habilitacyjnej *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*, która stała się nie tylko podstawą uzyskania kolejnego stopnia naukowego w karierze akademickiej — habilitacji, ale ugruntowała pozycję naukową młodego slawisty, czego dowo-

dem były liczne recenzje monografii publikowane w czasopismach krajowych i zagranicznych.

W 1973 roku Jubilat został powołany na stanowisko dyrektora Instytutu Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UMCS i jednocześnie kierownika nowo powstałego Zakładu Języka Rosyjskiego. Funkcję dyrektora IFRiS pełnił do 1976 roku. W tym okresie na rusycystyce przeprowadzono 10 przewodów: 4 habilitacyjne i 6 doktorskich.

W 1973 roku Doc. Michał Łesiów wyjeżdża do USA, gdzie prowadzi zajęcia z językoznawstwa słowiańskiego, zwłaszcza ukraińskiego, na Uniwersytecie Harwardzkim w Cambridge, Mass. jako *visiting lecturer*. W podobnym charakterze przebywał także na Uniwersytecie Minnesockim w Minneapolis (USA) w 1986 roku.

Osiągnięcia naukowe i organizacyjne Jubilata coraz wyraźniej dostrzega środowisko uniwersyteckie, czego dowodem jest powierzenie Mu w 1981 roku funkcji Dziekana Wydziału Humanistycznego UMCS. Trzyletnie sprawowanie tej funkcji w trudnym okresie stanu wojennego okazało się nie tylko pomyślnym sprawdzianem Jego kompetencji administracyjnych, ale także doskonałej znajomości problemów środowiska uniwersyteckiego.

W 1983 roku Doc. Michał Łesiów otrzymuje tytuł profesora nadany Mu przez ówczesną Radę Państwa. Powraca wówczas do idei powołania na UMCS filologii ukraińskiej, ale na urzędywstnienie głównego marzenia organizacyjnego Profesora trzeba było czekać aż do 1991 roku. Wówczas to władze Uczelni wyraziły zgodę na powołanie na UMCS ukrainistyki, a Profesorowi Michałowi Łesiowowi powierzono kierownictwo Zakładu Filologii Ukraińskiej. Funkcję tę Profesor pełni do chwili obecnej.

Praca badawcza — niezależnie od doraźnych obciążeń organizacyjnych i dydaktycznych — zajmuje w życiu Jubilata zasadnicze miejsce. Zainteresowania naukowe Profesora skupiają się głównie wokół dialektologii, onomastyki, historii języka i folklorystyki.

Z dialektologią zetknął się jeszcze w czasie studiów, kiedy jako członek studenckiego koła naukowego, prowadzonego przez Profesora Tadeusza Brajerskiego, uczestniczył wielokrotnie w badaniach gwar Lubelszczyzny. Później bierze udział jako eksplorator w pracach terenowych, mających na celu zebranie materiału do *Małego Atlasu gwar polskich*.

Pierwsze swoje publikacje zawdzięcza Jubilat Profesorowi Karolowi Dejniewi, który umożliwił ich druk w „Rozprawach Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego”. Z nim też później wielokrotnie konsultował się w kwestiach pogranicza polsko-ukraińskiego.

Niewątpliwym wpływem na późniejsze badania dialektologiczne Jubilata miał osobisty kontakt z Profesorem Kazimierzem Nitschem, którego bliżej poznał

w czasie pobytu na stażu naukowym w Instytucie Językoznawstwa PAN w Krakowie.

Intensyfikacja badań dialektologicznych następuje z chwilą podjęcia pracy w Katedrze Języka Polskiego UMCS w Lublinie w 1956 roku. Tutaj pod naukowym kierunkiem Profesora Pawła Smoczyńskiego przystąpiono do dokumentowania stanu języka mieszkańców Lubelszczyzny. W ciągu dalszych czterech lat zebrano bogaty materiał polski i ukraiński do *Atlasu gwar Lubelszczyzny*. Jubilat przeprowadził eksploracje z około 40 wsi, głównie z jej wschodniej części. Materiał ten w postaci map i kartoteki zdeponowany jest w Instytucie Filologii Polskiej UMCS. Zebrany materiał stanowił podstawę licznych artykułów zamieszczanych między innymi w „Języku Polskim”, „Poradniku Językowym” i „Slavii Orientalis”.

W 1986 roku w Instytucie Słowianoznawstwa PAN w Warszawie i Instytucie Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UMCS podjęto prace nad „Atlasem gwar wschodniosłowiańskich Pobuża”. Pracami zespołu lubelskiego kierował Profesor Michał Łesiów. Zespół zebrał bogaty materiał dialektologiczny z kilkudziesięciu wsi z terenu województwa białkopodlaskiego, chełmskiego, zamojskiego i lubelskiego. Materiał ten przechowywany jest w Instytucie Słowianoznawstwa PAN w Warszawie oraz w Instytucie Filologii Słowiańskiej UMCS w Lublinie.

Podsumowaniem dotychczasowych badań Profesora w zakresie dialektologii ukraińskiej jest niewątpliwie wydana w 1997 roku monografia *Gwary ukraińskie w Polsce (Ukrajński hovirky u Polszczy)*, w której autor dokonuje opisu 6 dialektów ukraińskich (łemkowski, bojkowski, nadsański, naddniestrzański, wołyńsko-chełmski i podlaski) występujących na terenie wschodniej Polski, od Popradu na południu aż po Narew na północy. Praca zawiera także omówienie stanu badań nad gwarami ukraińskimi w Polsce.

Drugi nurt działalności naukowej Profesora to badania nad językiem folkloru. Opracował między innymi około 10 zbiorów twórców ludowych z Lubelszczyzny i innych regionów kraju. Jest także autorem wielu rozpraw naukowych z zakresu folklorystyki, w tym między innymi artykułu *Folklor pogranicza polsko-ukraińskiego*. Prace te mają dużą wartość teoretyczną i materiałową.

Materiał onomastyczny wszedł w krąg zainteresowań Profesora od czasu, kiedy uczestniczył On w zbieraniu nazw obiektów fizjograficznych z terenu byłego województwa lubelskiego w latach 1956–1960. Zebrany materiał stał się podstawą licznych artykułów i monografii *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*, wydanej w 1972 roku. Publikacje Profesora z zakresu onomastyki nie tylko wprowadzają w obieg naukowy nowy i cenny materiał, ale

także podejmują ważne kwestie metodologiczne. Na uwagę zasługują także liczne publikacje Profesora traktujące o imionach i nazwiskach ukraińskich.

Dużo miejsca w badaniach Profesora Michał Łesiowa zajmuje antropimia literacka. Powstały liczne prace poświęcone osobowym nazwom własnym w twórczości kilkunastu pisarzy rosyjskich i ukraińskich. Jubilat badał także antroponimy w folklorze ukraińskim.

Od 1960 roku Profesor Michał Łesiów prowadzi badania nad historią języków wschodniosłowiańskich, zwłaszcza zaś ukraińskiego. Podczas rocznego stażu na Uniwersytecie T. Szewczenki w Kijowie przeanalizował 10 utworów dramatycznych z terenu Galicji z XVII i początku XVIII wieku, pisanych średnioukraińskim językiem literackim. Wyniki analizy fonetyki i fleksji tych utworów zostały przedstawione w pracy doktorskiej i szeregu artykułach drukowanych w kraju i za granicą.

Ważne miejsce w badaniach Profesora Michał Łesiowa zajmuje także zagadnienie wpływu języka staro-cerkiewno-słowiańskiego oraz języka polskiego na literacki język ukraiński do XVIII wieku. Szerzej kwestie te omówione zostały w książce *Ukraina wczoraj i dziś*, wydanej w 1994 (1 wyd., 2 wyd. 1995).

Wiele artykułów dotyczy też problematyki współczesnego języka ukraińskiego. Tu z kolei przeważają prace o charakterze popularnonaukowym, najczęściej z zakresu kultury języka. Naprzeciw potrzebom dydaktycznym wychodzi opublikowana w 1996 roku *Szkolna gramatyka języka ukraińskiego*.

Sporo miejsca w swoich badaniach Profesor Michał Łesiów poświęcił współczesnemu językowi rosyjskiemu. Wspomnieć tu należy przede wszystkim o pracach z zakresu słowotwórstwa.

Głównym zagadnieniem, na którym Profesor zamierza skoncentrować się w przyszłości, jest problem wzajemnego stosunku i wpływów językowych polsko-wschodniosłowiańskich na różnych poziomach, głównie dialektów i nazw własnych.

Na szczególnie podkreślenie zasługuje działalność popularyzatorska Profesora Michał Łesiowa. Posiada On wyjątkową umiejętność pisanie o języku i językoznawstwie w sposób prosty i zrozumiały. Dzięki temu prace Profesora są czytane nie tylko w kręgach akademickich, ale szerzej, głównie przez tych, którzy chcą zdobyć wiedzę o historii i dniu dzisiejszym Ukrainy. Zbliżeniu obu narodów dobrze służą także przygotowywane przez Jubilata cykliczne audycje radiowe, poświęcone problematyce ukraińskiej oraz Jego udział w programach telewizyjnych.

Pracę naukową Jubilat ściśle łączy z działalnością dydaktyczną. Od 1969 roku do chwili obecnej wypromował prawie 500 magistrów, głównie rusycystów, ale też ukrainistów, białorutenistów i polonistów. Dziewięć

ciu magistrantów Profesora zatrudnionych jest obecnie w Instytucie Filologii Słowiańskiej UMCS. Wielu z nich pracuje w Studium Języków Obcych tej Uczelni. Należy podkreślić, iż Profesor zawsze starał się przekazać swoim magistrantom solidną i szeroką wiedzę slawistyczną. Zachęcał rusycystów, zwłaszcza przed powołaniem na UMCS ukrainistyki i białorutenistyki, do podejmowania badań z zakresu językoznawstwa ukraińskiego i białoruskiego. Problematyce tej poświęcone były liczne prace magisterskie, które powstały pod kierunkiem Profesora.

Znaczną część wypromowanych magistrów stanowią absolwenci Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Są to uczelnie, w których Profesor prowadził przez pewien czas (Białystok, Olsztyn) lub nadal prowadzi (KUL) równoległe z UMCS wykłady i seminaria magisterskie. Szczególnie blisko związany jest z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, gdzie kieruje Katedrą Języków Słowiańskich. Współpracuje także z Uniwersytetem Jagiellońskim i Ukraińskim Wolnym Uniwersytetem w Monachium.

Niezaprzeczalne są również osiągnięcia Profesora w zakresie kształcenia młodej kadry naukowej. Jest promotorem 10 prac doktorskich, w tym 6 z UMCS. Wielokrotnie recenzował prace doktorskie (34) i habilitacyjne (16).

Wyrazem uznania w świecie naukowym jest udział Jubilata w licznych kolegiach redakcyjnych oraz członkostwo w organizacjach naukowych i społecznych. Jest członkiem Komitetu Słowianoznawstwa PAN, Ukraińskiej Wolnej Akademii Nauk USA, Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, Międzynarodowej Asocjacji Ukrainistów, Towarzystwa Naukowego im. T. Szewczenki, Rady Naukowej Stowarzyszenia Twórców Ludowych, Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego oraz Rady Programowej TVP w Lublinie. Przez pewien okres pełnił funkcję sekretarza, a następnie zastępcy przewodniczącego Komisji Filologicznej LTN. Profesor jest także członkiem kolegiów redakcyjnych kwartalnika „Harvard Ukrainian Studies” (Cambridge USA), „Rozpraw Slawistycznych UMCS” (Lublin), „Biuletynu Stowarzyszenia Twórców Ludowych”, przekształconego ostatnio w „Twórczość Ludową” oraz rocznika „Lubelskie Materiały Neofilologiczne”. Profesor był również przez dłuższy okres członkiem komitetu redakcyjnego „Slavii Orientalis” oraz „Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”.

Jubilat brał udział w licznych konferencjach krajowych i zagranicznych, między innymi w USA, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Francji, Hiszpanii, Czechach, Węgrzech i Rosji. Najczęstsze są jednak wyjazdy na Ukrainę, zwłaszcza do Kijowa i Lwowa, gdzie wielokrotnie uczestniczył w konferen-

cyjach i sympozjach naukowych. Ostatnie wyjazdy do Kijowa związane są z uczestnictwem Profesora w pracach Komisji do Spraw Ortografii Języka Ukraińskiego.

Za zasługi naukowe i dydaktyczne Profesor Michał Łesiów odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem „Nauka w Służbie Ludu” oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Otrzymał ponadto kilka nagród Ministra Edukacji Narodowej i wiele rektorskich. Owo uznanie potwierdza także zasłużony autorytet, jakim cieszy się Profesor w środowisku akademickim zarówno wśród pracowników, jak i studentów.

Jubilat często powtarza, że ma szczęście do dobrych ludzi. To właśnie dzięki wyjątkowej pracowitości, otwartości, lojalności i tolerancji zyskał uznanie i szacunek otoczenia, zdobył wielu oddanych Mu przyjaciół. Lubi z nimi przebywać, potrafi być duszą towarzystwa, zwłaszcza że ma pogodne usposobienie i duże poczucie humoru. Profesor znany jest z tego, że potrafi uważnie słuchać innych, a w razie potrzeby pomóc lub służyć im dobrą radą.

Z natury Jubilat jest jednak domatorem i nieliczne wolne chwile najchętniej spędza wśród najbliższych: żony Marii (już zawodowo nie pracuje), córki Hanny (anglistka, radca prawny w Londynie), syna Romana (chirurg dziecięcy, urolog w Olsztynie), wnuków Marty, Mirosława, Katarzyny i najmłodszego z nich — Michała.

3 maja 1998 roku najbliższa rodzina, przyjaciele, współpracownicy i wychowankowie złożą dostojnemu Jubilatowi życzenia z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin.

Michał Sajewicz

